

Fredagen den 28 februari

Kl. 15.00

Förhandlingarna leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

§ 2 Herr andre vice talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för herr *Lange*, som var sjukskriven ytterligare under tiden den 1–16 mars.

Erforderlig ledighet beviljades.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr *Silfverstrand* även under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för herr *Lange*.

§ 3 Om principerna för kommunernas marktilldelning vid stora bostadsbyggnadsföretag

Herr bostadsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Strömbergs* i Botkyrka (fp) den 20 februari anmälda interpellation, nr 34, och anförde:

Herr talman! Herr *Strömberg* i Botkyrka har frågat mig dels hur jag tolkar de statliga riktlinjerna för marktilldelning då det gäller stora byggelseenheter, dels hur jag anser att kommun skall bedöma att kostnaderna för ett bygge inte kommer att överstiga kostnadsnivån för upphandlade projekt.

Riksdagens beslut under år 1974 med anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:150 innebär att kommunerna genom de beslutade förstärkningarna av deras möjligheter att förvärva mark får bättre förutsättningar än tidigare att styra, leda och ta ansvar för bostadsförsörjningen. Kommunerna skall vid sin markfördelning inte vara bundna av särskilda regler. Statsmakterna har emellertid angivit vissa allmänna riktlinjer för markfördelningen. Dessa riktlinjer innebär bl. a. att kommunerna bör utnyttja sina möjligheter att genom markfördelningen främja effektiviteten i bostadsbyggandet. Kommunerna har även genom riksdagens beslut fått ökade möjligheter att vid fördelning av mark på olika förvaltningsformer ge de självkostnadsbestämda företagen det dominerande inflytande som är en förutsättning för att de i ökad utsträckning skall bli vägledande och normgivande vid hyressättningen. Samtidigt har det understrukits att det är önskvärt att behålla det konkurrenselement som ligger i att byggandet sker i olika företagsformer. Mot bakgrund av dessa av statsmakterna angivna riktlinjerna i ämnet ankommer det på kom-

Om principerna för kommunernas marktilldelning vid stora bostadsbyggnadsföretag

Fredagen den
28 februari 1975

*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

munerna att själva besluta om markfördelningen.

Enligt bostadsfinansieringsförordningen (1974:946) skall statligt bostadslån för egenregi bygge, med undantag av s. k. styckebyggda småhus, utgå endast om kostnaden för bygget inte överstiger kostnadsnivån för projekt som upphandlats i anbuds-konkurrens och om egenregi bygge med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet kan anses vara en lämplig produktionsform. Förmedlingsorganet i kommunen har att tillstyrka eller avstyrka låneansökan mot denna bakgrund. Detta beslut skall prövas av länsbostadsnämnden.

Denna begränsning av egenregi byggandet torde emellertid, som jag framhöll vid min anmälan av proposition 1974:150, medföra omstruktureringar inom branschen. Riksdagen beslöt mot denna bakgrund att de nya bestämmelserna om lån för egenregi byggande inte skall tillämpas omedelbart utan träda i kraft den 1 juli 1979.

Fr. o. m. den 1 juli 1975 gäller att bostadslån inte skall utgå om den beräknade kostnaden för byggnadsföretaget väsentligt överstiger pantvärdet eller kostnaden för likvärdiga företag som upphandlats i anbuds-konkurrens. Kommuner och länsbostadsnämnder torde allmänt sett ha de resurser och den erfarenhet som behövs för att göra denna bedömning. Till detta kommer att det sedan lång tid bedrivs en statistisk uppföljning av kostnaderna för statsbelånade byggnadsprojekt. Det finns goda möjligheter att ur detta material ta fram de kostnadsuppgifter för de upphandlade projekten som behövs för såväl kommunens som länsbostadsnämndens bedömning av kostnaderna för det byggnadsföretag vartill bostadslån sökes.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! Först ett tack till statsrådet Carlsson för det snabba svaret.

Riktlinjer för bostadspolitiken var den träffande rubrik som bostadsministern satte på den stora och viktiga proposition som riksdagen fick i slutet av förra året. I propositionen och riksdagsbehandlingen skisseras väsentliga inslag i samhällets strävan att i vid bemärkelse ge medborgarna en bra bostad till ett i förhållande till den allmänna lönenivån acceptabelt pris.

Bostadspolitiken bör inte och kan inte heller detaljstyras. Att detta då och då kan medföra att vissa frågor tolkas olika måste vi acceptera. Men viktigt är att det råder enighet och klarhet om hur de väsentliga utvecklingslinjerna skall löpa. Bostaden är en så viktig del i människors liv och bostadskostnaderna en så betydande utgiftspost att det är angeläget att vi här i avgörande frågor har samma tolkning av riksdagens beslut.

Redan i samband med riksdagsbehandlingen av propositionen 150 uppkom diskussion om hur man skulle tolka de uttalade riktlinjerna för markfördelningen och konkurrensreglerna för själva byggandet. Nu har denna diskussion genom ett aktuellt ärende i Stockholms kommun flammat upp igen och nu ännu kraftigare.

Den axel som allt bör kretsa kring i bostadspolitiken måste vara den

*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

boende, konsumenten. Från den utgångspunkten blir det primära att beslut om vem som skall få bygga på ett markområde fattas i sådana former att en kostnadskrävande monopolsituation undviks.

Det svar och de synpunkter bostadsministern lämnat på min första fråga, om riktlinjerna för marktilldelningen, ansluter sig enligt min mening till det riksdagsbeslut som fattades i december. Jag delar här statsrådets synpunkter. De fastslagna riktlinjerna har som mål att främja effektiviteten i bostadsbyggandet och förutsätter att man behåller det konkurrensmoment som ligger i att byggandet sker i olika företagsformer.

Riksdagens beslut om marktilldelning avser produktionen av bostäder. Man kan alltså inte blanda ihop ägarfördelningen i ett befintligt bestånd och proportionerna på olika företagsformer vid marktilldelning för nybebyggelse i en kommun. Skulle det senare ske får vi i större tätorter med en kärna av äldre bebyggelse över huvud taget ingen konkurrens i nyproduktionen inom överskådlig tid. Tidigare har vid all diskussion om höga hyror dialogen i stort sett gällt hur man skall pressa själva byggnadskostnaderna. Genom de nya grunderna för bostadsfinansieringen hålls kapitalkostnaderna nere.

Under de senaste åren har själva förvaltningskostnaderna för bostäderna stigit och spelar nu en alltmer betydande roll i hyreskostnaderna. Orsakerna är flera: högre bränslekostnader, ökade kommunala avgifter för vatten, avlopp och sophämtning m. m. Bl. a. genom den tyngd lönekostnaderna har för all förvaltning räknar man med att denna i framtiden kommer att ta en allt större del av hyran. I den situationen blir konkurrensmomentet i byggherreskap och förvaltning allt viktigare, och propositionens uttalande om att "byggherrarnas skicklighet som byggare och förvaltare skall --- vara utslagsgivande för fördelning av byggherreuppdrag" kommer säkerligen om några år att betraktas som framsynt och viktigare än i dag.

På den andra frågan, som gäller hur en kommun skall bedöma att egenregi bygge inte kommer att överstiga kostnadsnivån för upphandlade projekt, har också statsrådet lämnat ett svar som väl följer riksdagens beslut. Även i detta fall delar jag statsrådets principiella uppfattning.

Tanken bakom all anbuds konkurrens är att man skall pressa priserna och därmed hyrorna. I riksdagsbeslutet finns ju en alldeles särskild bestämmelse som avser att skydda konsumenten om kommunen eventuellt skulle vilja ha ett byggande utan konkurrens. Länsbostadsnämnden kan vägra bostadslån om kostnaden överstiger den för likvärdiga företag som upphandlats i anbuds konkurrens. De kostnadsjämförelser som skall göras vid ett dispensförfarande förutsätter alltså att det finns jämförbara projekt uppförda i konkurrens och att man från dessa senare kan se kostnadsutfallet. Kostnadsjämförelsen måste alltså ses i förhållande till färdigställda projekt och inte i förhållande till kalkylerad kostnad i en preliminär låncansökan. Jämförelseobjekt är alltså nödvändiga och därför kan dispensregeln endast komma i fråga om särskilda skäl föreligger.

Nu är det så att dessa regler inte träder i kraft förrän den 1 juli 1979

*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

genom de övergångsbestämmelser som gäller för egenregibyggen. I detta läge är det då än viktigare att markfördelning sker enligt av riksdagen uttalade riktlinjer. Uppskovet är ju föranlett av att man vill ge de företag som äger stora markområden skäligt rådrum och tid till omstrukturering. Formellt öppnar sig tydligen här en viss möjlighet för en kommun att under övergångstiden avstå från konkurrens. Enligt min mening skulle i så fall kommunen handla mot andan i riksdagens beslut och illa förvalta det ansvar som bostadspolitiken lägger på kommunerna.

Särskilt viktig är konkurrensfaktorn i fråga om sådana centralt belägna markområden i storstäderna där man kan hyra ut bostäderna även om hyresnivån blir hög och boendemiljön dålig.

Det är viktigt att pressa boendekostnaderna. Det är viktigt att skapa goda och bra bostadsmiljöer.

Därför är det viktigt att så långt möjligt utnyttja det kunnande och den vilja till nyskapande som finns hos olika slags byggande och förvaltande företag.

Rättvis tävlan mellan olika företag om bästa produkt är en god garanti för att de boendes intressen blir de riktlinjer som styr bostadspolitiken.

Herr DANELL (m):

Herr talman! Så här sade herr bostadsministern den 11 december 1974, då riksdagen fattade beslut om den nya bostadspolitiken:

”Om det egna markinnehavet i praktiken blir avgörande för ett företags möjligheter att bygga, skapar man också ett monopol för de stora, kapitalstarka byggföretagen, medan de mindre, som inte har samma resurser att köpa mark, inte kan hävda sig – trots att deras byggskicklighet kanske är väl så stor.”

När herr bostadsministern yttrade detta tänkte han kanske inte så mycket på de allmännyttiga bostadsföretagen och möjligheterna att ge dem en speciell favör. Men det som har hänt i Stockholms kommun de senaste veckorna gör att jag nu kan citera hans uttalande här med tanke på just de möjligheter som har skapats att ge extrema privilegier åt allmännyttiga bostadsföretag. Det är beklagligt att det skall bli så därför att, som föregående talare har sagt, bostadspropositionen och dess utskottsbehandling i november och december förra året i hög grad präglades av tanken på att kunna skärpa konkurrensen i bostadsbyggandet.

Det myckna talet om konkurrensen hade man väl hoppats skulle föra något bättre med sig. Det behövs konkurrens, och när jag säger det menar jag inte att det tidigare bara skulle ha funnits konkurrens i en sektor och inte i en annan, utan jag talar nu för att det behövs ökad konkurrens i hela byggbranschen.

Flera kommuner har visat hur man på olika sätt kunnat sänka bostadspriserna förvånansvärt mycket, inte minst vad det gäller småhusområden, genom att just utnyttja alla de möjligheter som finns att pressa kostnaderna.

Det är självklart ett konsumentintresse att kunna pressa kostnaderna.

Det är inte så mycket ett konsumentintresse vem som bygger och vem som är byggherre, utan det som är konsumentintresset är att det blir billigt och bra byggt.

Ingen kan egentligen säga att det är billigare att bo i ett allmännyttigt bostadsföretag än att bo i något annat, om man utgår ifrån att de olika bostadsföretagen skulle arbeta på rättvisa och lika villkor.

Riksdagens beslut i december är väl kända. Det är därför ganska märkligt att det blivit ett sådant oväsen sedan det blivit klart hur man kan handskas med bostadsbeslutet som fattades i december. Det kan knappast vara något nytt för kammaren att det gavs dispensmöjligheter när det gäller konkurrensfrågorna för just de s. k. allmännyttiga bostadsföretagen. Vi moderater påvisade i vår partimotion, i utskottsarbetet och i debatten att man skapade vida möjligheter att just få fram en kategori byggare och ge dem speciella möjligheter framför andra byggare.

När man studerar vad som hänt i Stockholm kan man naturligtvis ha många funderingar. Jag skulle vilja avsluta det här resonemanget genom att ta upp två frågor, som jag skulle vara tacksam att få svar på.

Till att börja med har man uppenbarligen vid behandlingen i Stockholm – där man alltså utgått från våra bostadspolitiska beslut i höstas – förutsatt att det framtida arbetet i Stockholms kommun, beroende på den ägarstruktur som man i dag har i delar av kommunen, måste läggas upp så att det är den allmännyttiga och kooperativa sektorn som framdeles skall förbehållas marken för byggande. Man menar alltså att detta är en förutsättning. Jag anser att det vore ganska orimligt om det vore på det viset. Det skulle vara intressant att höra bostadsministerns synpunkt på det.

Den andra frågan som är väsentlig i detta sammanhang är den allmänna fråga som jag tror att många människor ställer sig när de ser att ett företag får möjlighet att bygga ett jätteprojekt om 1 500 lägenheter där kanske 5 000 människor skall bo i framtiden. Många människor frågar helt enkelt: Är det rimligt att ett företag, oavsett om det är ett allmännyttigt sådant eller inte, skall kunna avgöra om någon del av ett projekt som det nu aktuella skall bli föremål för konkurrens eller inte? Detta är vad ledande kommunalpolitiker i Stockholm sagt: Det är inte politikerna, det är inte Stockholms kommun, som skall avgöra om konkurrens skall komma till stånd, utan det är en företagsstyrelse, som kanske har välviljan att tillåta viss konkurrens.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Det finns naturligtvis i och för sig ingen anledning för oss här i riksdagen att ta upp och diskutera enskilda kommunala beslut. Men om det inträffar att ett kommunalt beslut i så hög grad berör tolkningen av ett beslut i riksdagen som i fallet Enskededalen, måste det kunna tas upp. Detta så mycket mer som man från socialdemokratiskt Stockholmshåll har hävdad att de beslut som fattats i Enskededalenfallet

Fredagen den
28 februari 1975

*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

är "helt i linje med riksdagens beslut".

Det som Stockholms fastighetsnämnds socialdemokratiska och kommunistiska majoritet har sagt är, om jag förstått saken rätt, följande: För det första har man beträffande en visst område – alltså Enskededalen – bestämt att det allmännyttiga företaget Svenska Bostäder här bör få äga och förvalta de 1 600 lägenheter som skall byggas där. För det andra har man uttalat att den mark som kommunen disponerar över "framdeles i princip förbehålls den allmännyttiga och kooperativa sektorn". Dvs. i fortsättningen skall bara de två förvaltningsformerna få förekomma.

I båda dessa fall åberopar man riksdagens beslut. Är det då verkligen på det sättet som riksdagens beslut skall tolkas? Svaret på den frågan måste naturligtvis bli ett klart nej, och jag skall försöka att i all korthet utveckla varför.

Man måste då till att börja med skilja på två saker, vilket inte alltid har gjorts särskilt tydligt i den debatt som förts med anledning av Enskededalen.

Dels handlar det alltså om ett beslut om markfördelning, dvs. om vem som skall tilldelas uppgiften att *äga* och *förvalta* de bostäder som skall byggas. Dels handlar det om ett beslut som ännu inte har fattats, nämligen om vem som skall *uppföra* husen.

Utdelningen av byggherreuppdragen är nu och de närmaste tio åren en angelägenhet för markägaren, vare sig denna är kommunen eller ett enskilt företag. Formellt finns det alltså ingenting att invända emot fastighetsnämndens ställningstagande. Men frågan är alltså: Är det i linje med riksdagens beslut, såsom man hävdar på socialdemokratiskt håll i Stockholm?

Bostadsministern har redan om jag fattat honom rätt, svarat nej på den frågan, även om han inte säger det i klartext – och man må inte förtänka honom om han inte gör det.

Han påpekar helt riktigt att kommunerna i ett fall som t. ex. Enskededalen inte binds av några preciserade regler. Men det heter också i bostadspropositionen som riksdagen i den delen godkände i december i fjol: "Att kommunen sålunda inte vid sin markfördelning skall vara bunden av särskilda regler utesluter emellertid inte att statsmakterna tar ställning till vissa allmänna riktlinjer för markfördelningen."

Och riksdagen tog ställning till sådana riktlinjer. Man uttalade, som herr Strömberg i Botkyrka nämnde, det önskvärda i att behålla det konkurrenselement som ligger i att byggandet sker i olika företagsformer och framhöll, att byggherrarnas skicklighet som byggherrar och förvaltare bör vara utslagsgivande vid fördelningen av byggherreuppdrag.

Det borde alltså stå fullständigt klart att det efter dessa riksdagsuttalanden är omöjligt för någon kommun – eller politisk majoritetsgruppering i någon kommun – att söka stöd i riksdagsbeslut för en politik som går ut på att helt utestänga vissa företagskategorier från allt ägande och förvaltande av bostäder.

Det är naturligtvis ännu omöjligare att åberopa något konsumentin-

Fredagen den
28 februari 1975*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

tresse för den sortens monopolistiska politik.

Den andra frågan är vem som skall ges uppdraget att uppföra bostäder åt den byggherre som fått kommunens förtroende att äga och förvalta dem. Här har det nu i det aktuella Enskededalenfallet sagts från ledande socialdemokratiskt håll att "Svenska Bostäder avgör självt om man skall bygga i egen regi eller använda anbudskonkurrens".

Ja, herr talman, detta är i strikt formell mening riktigt. Som herr Strömberg i Botkyrka påvisade nyss träder nämligen de bestämmelser som ger den statliga länenmyndigheten möjlighet att säga nej till statliga lån därför att man inte godkänner egenregibyggande inte i kraft förrän den 1 juli 1979, dvs. efter en femårig övergångstid.

Men det är ju ingenting som hindrar att de principer som denna lagstiftning bygger på tillämpas dessförinnan. Men förutsättningen är då självfallet att man anser att principen om konkurrens är riktig. Det har också, om jag nu fattade bostadsministern rätt och riktigt har tolkat riksdagsbeslutet i december, riksdagens socialdemokrater ansett. De har menat att vi skall ha konkurrens och har därför bestämt sig för den beslutade lagstiftningen, även om man av praktiska skäl velat ha en övergångstid. Därmed har man givit sin anslutning till idén att bygguppdrag skall ges till det företag som bygger bäst och billigast. Och det kan man naturligtvis bara avgöra om man ger alla intresserade företag en möjlighet att visa vad de kan prestera. När det gäller ett så stort projekt som det är fråga om i Enskededalen, är det svårt att klara denna uppgift utan att utlysa en anbudstävling.

Jag vill i detta sammanhang säga till herr Danell, som menade att händelserna kring bostadsprojektet i Enskededalen inte alls är förvånande mot bakgrunden av riksdagens beslut, att det nog är ett litet galet påstående. Herr Danell menar att dispensmöjligheten är förutsatt i riksdagsbeslutet. Ja visst, det bör finnas dispensmöjligheter. Det förekommer lägen där en stor anbudstävling vore ett klumpigt förfarande, där man med andra metoder kan avgöra om ett projekt är jämförbart i pris med andra projekt. Men dessa dispensregler kan inte rimligen slå undan fötterna på grundtanken i det här riksdagsbeslutet: att skärpa konkurrensen på bostadsområdet.

Hade man här följt den linje som moderaterna pläderade för, nämligen att kommuner som tillämpade anbudskonkurrens på den kommunala marken skulle kunna föreskriva konkurrens också på privat mark; hade man inte alls undvikit fall som Enskededalen. Då hade det räckt att Stockholms kommun hade sagt: Vi struntar i att tillämpa några konkurrensregler på den egna marken och så får de privata bygga utan konkurrens på sina områden. Om det är konsumenternas intressen man vill slå vakt om, är det inte någon särskilt lyckad lösning.

Innebörden av riksdagsbeslutet är alltså för det första att markinnehav i fortsättningen inte skall ge någon automatisk rätt att bygga bostäder, för det andra att kommunen får ökade möjligheter att bestämma vem som skall få bygga var och att man skall utnyttja den ställningen, enligt

*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

av riksdagen utfärdade riktlinjer, bl. a. för att garantera att ägande och förvaltning sker i olika företagsformer, och för det tredje att i själva byggprocessen staten i sin egenskap av långivare skall vaka över principen att de företag som kan bygga bäst och billigast skall få bygguppdraget.

De här principerna har slagits fast just för att trygga att konsumenterna skall få så bra och billiga bostäder som möjligt. Delvis finns de formulerade i allmänna riktlinjer, delvis är de omsatta i lagstiftning. Marginalerna för kommunernas tolkning är och bör vara ganska vida, men om en politisk majoritet i någon kommun vill gå in för en monopolisering av byggande och förvaltning kan den majoriteten naturligtvis inte åberopa riksdagens beslut. Man kanske inte i alla lägen behöver komma i konflikt med lagstiftningen, men man kommer utan tvivel i mycket hård mot-sättning mot konsumenternas intressen.

Jag hoppas, herr talman, att jag kan tolka bostadsministerns inlägg nyss så, att han instämmer i den här karakteristiken av riksdagens beslut. Jag hoppas också till sist att det skall visa sig att han är mäktig uppgiften att övertyga sina partivänner i Stockholms stadshus om den tolkningen.

Herr ULANDER (s):

Herr talman! Herr Strömberg i Botkyrka har liksom herr Danell och även herr Ullsten varit inne på ett resonemang om Enskededalen; det är kanske det fallet som har föranlett hela den här debatten. Jag vill citera ur herr Strömbergs interpellation: "Mot denna bakgrund anser jag det förvånande att man i vissa kommuner vid stora projekt diskuterat att tilldela ett bestämt företag all mark för byggande i egen regi. Ett sådant exempel är Enskededalen i Stockholm, där projektet gäller ca 1 600 lägenheter."

Herr Strömbergs påstående måste vila på en missuppfattning – eller också är det en felaktig information. Det riktiga förhållandet är nämligen att den socialdemokratiska gruppen i fastighetsnämnden i Stockholm har uttalat sig för att den allmännyttiga och kooperativa sektorn skall erhålla ett ökat inflytande över bostäderna. Denna ståndpunkt, som har intagits i markfördelningsfrågorna, skall ses mot bakgrund av att det privata ägan-det helt dominerar särskilt i innerstaden. Om en rimlig balans skall kunna nås, är det nödvändigt att kommunens relativt begränsade innehav av byggmark i princip tilldelas allmännyttiga och kooperativa företag. Jag skall ta några exempel.

Enskilda personer och enskilda företag äger ca 80 % av innerstadens lägenheter i flerfamiljshus, medan allmännyttiga företag i innerstaden har 4,4 % och stat och kommun har 6 %. Det är alltså en förkrossande majoritet av enskilda personer och företag. Fastighetsnämnden har haft att ta ställning till fyra områden som skulle byggas. Man har beslutat att fördela den marken till allmännyttiga företag.

Det är i detta sammanhang viktigt att påpeka att fastighetsnämnden inte har beslutat om byggande. Herr Danell var inne på tanken att så skulle vara fallet, men det är fel. Man har reserverat ägande och för-

*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

valtning av de blivande bostadsområdena.

I den diskussion som uppkom efter beslutet har det från borgerligt håll gjorts gällande att fastighetsnämndens beslut skulle stå i strid med riksdagens beslut om de nya villkoren för statliga lån. Jag vill slå fast att socialdemokraterna i fastighetsnämnden har gjort en fördelning av marken helt i linje med riksdagens beslut. När det gäller Enskededalens bebyggande är det riktigt, som herr Ullsten säger, att Svenska Bostäder, som har fått marktilldelningen, får avgöra vem som skall bygga.

Är det någonting av det som jag här har relaterat som herr Strömberg i Botkyrka anser vara fel? Innebär, såsom det påstås, det beslut som fastighetsnämnden i Stockholm har fattat minskad konkurrens i byggandet? Bygskonkurrensen har inte med ägandet att göra, utan det har att göra med frågan om att uppföra husen.

Herr bostadsministern CARLSSON:

Herr talman! Herr Strömberg i Botkyrka förklarade sig som interpellant vara nöjd med både första och andra delen av mitt svar. Därför skulle jag över huvud taget inte ha gjort någon kommentar om inte herr Danell hade deltagit i debatten.

Jag skall nu inte gå in på någon tolkning av vad som sker i ett visst område, i en viss kommun. Som herr Ullsten påpekade är nämligen detta projekt ännu inte avslutat, och vi känner inte till resultatet mot bakgrund av riksdagsbeslutet. Man kan väl också diskutera lämpligheten av att bostadsministern går ut och sätter betyg på hur kommuner handlar i det ena eller andra fallet. Jag tror inte det är särskilt lämpligt.

Men jag måste säga att herr Danell gjorde mig förvånad. Herr Danell angriper de allmännyttiga företagen och säger att det är mycket illa att man där inte främjar en fri konkurrens. I själva verket är det så att av statligt belånade flerfamiljshus upphandlas i de allmännyttiga företagen 57 % – redan före propositionen – i anbudskonkurrens, medan endast 6 % hos de privata företagen upphandlas i anbudskonkurrens.

Jag blev också förvånad därför att herr Danell tyckte illa om den dispens som ges i propositionen. Men vad ville moderata samlingspartiet? Jo, man ville göra dispensen till den allmänt gällande regeln och göra det möjligt inte bara för Svenska Bostäder utan också för Skånska Cement och alla de andra privata företagen att skaffa sig monopol genom markinnehav och alltså undvika konkurrens.

Herr Danell skall alltså som representant för moderata samlingspartiet vara den siste som tar till orda i debatten och kritiserar dispensmöjligheten. Jag förstår att udden var riktad mot mittenpartierna, och jag skall väl inte stå och försvara dem, men jag tycker att det ändå bör finnas en gräns för hur man vänder kappan efter vinden. I det här fallet är det således moderata samlingspartiet som t. o. m. återkommer i partimotion i år och kräver att markvillkoret skall upphävas. Moderata samlingspartiet är följaktligen icke ett dugg intresserat av att åstadkomma någon som helst konkurrens.

*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

Jag skulle därför vilja säga att skall vi föra den diskussionen har jag inga formella möjligheter att utesluta herr Danell, men det är nog rätt rimligt att diskussionen i så fall förs mellan de partier som här i riksdagen har skapat förutsättningar för en bättre konkurrens på byggmarknaden ute i landet. Jag bara konstaterar att moderata samlingspartiet har varken vid förra årets riksdag eller i motioner till årets riksdag i någon som helst utsträckning bidragit till en sådan utveckling.

Herr DANELL (m):

Herr talman! Herr bostadsministern är minsann inte lika rädd att betygsätta sina meddebattörer som han är att betygsätta eventuella handlingssätt i Stockholms kommun. Det måste ju vara av stort allmänt intresse inte bara i Stockholmsområdet utan i hela landet – precis som herr Ullsten underströk – att man får del av bostadsministerns syn på utnyttjandet av, som jag ser det, luckorna i det beslut vi fattade i december 1974. Uppenbarligen är det ju luckor, när vi nu ser vad som håller på att hända.

Bostadsministern hävdade att jag skulle ha sagt att det inte finns någon verklig konkurrens när de allmänna bostadsföretagen är med i spelet. Det har jag inte sagt, och jag underströk speciellt från talarstolen att jag inte har denna uppfattning. Jag talade om en konkurrens oavsett vilken sektor det är fråga om, jag sade att det skulle vara en konkurrens mellan alla befintliga bostadsföretag, och jag kunde konstatera att vad man nu gjort är att man i stort sett undanröjt möjligheterna till konkurrens när det gäller ett bostadsområde där det skall byggas över 1 500 lägenheter. Detta är anmärkningsvärt.

Jag vet mycket väl, för att nu också kommentera herr Ulanders inlägg, att fastighetsnämnden inte har beslutat om hur man skall bygga eller vem som skall bygga. Fastighetsnämnden har fördelat marken, men nämnden har lämnat marken till *ett* bostadsföretag, som sedan har möjlighet att självt bestämma vad som skall göras i framtiden. Det är därför jag ställer frågan till herr bostadsministern, om det kan vara alldeles riktigt att man låter *ett* företags styrelse själv avgöra hur ett sådant här stort bostadsprojekt skall handhas. Det kan inte vara rimligt att politiker gör detta.

Man säger att förfarandet just är resultatet av det bostadspolitiska beslut vi fattade i höstas. Så här uttalar sig fastighetsnämnden i en av sina många skrivelser i frågan: "En utveckling av ägarstrukturen i den riktning som statsmakterna uttalat sig för förutsätter" – jag understryker ordet förutsätter – "att den mark som kommunen disponerar över framdeles i princip förbehålles den allmännyttiga och kooperativa sektorn." Kan det vara riktigt att använda ordet "förutsätter" i detta sammanhang och att detta skall vara vägledande för andra kommuners beslut framöver?

Att påstå att moderata samlingspartiet skulle vara det sista parti som skulle kunna tala om konkurrens i detta fall är – låt mig säga det avslutningsvis – litet väl magstarkt. Det är vi som år efter år har pekat

på alla de skiljaktigheter som finns i reglerna på bostadsmarknaden – skiljaktigheter som just har ställt konkurrensen på sned. Företagen har inte kunnat arbeta på lika villkor. De tre borgerliga partierna försökte på olika sätt genom en reservation i december förra året få till stånd att i alla fall lånevillkoren skulle bli något mera lika för de allmännyttiga bostadsföretagen och de privata byggarna, vilket vore rimligt. Så blev det dock inte – kommunister och socialdemokrater vågade sig inte på den konkurrensen.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! I ett beslutsunderlag för hur man skall fördela mark och hur en kommun skall agera i dessa frågor lägger herr Ulander nu in något annat än vad bostadsministern och vi här tidigare har diskuterat. Jag håller mig självfallet till det som bostadsministern har sagt och till det som står i propositionen. Om man följer herr Ulanders tankegång, att den nuvarande ägarfördelningen i ett befintligt tillstånd och proportionen på olika företagsformer skulle påverka marktilldelningen vid nybebyggelse, skulle vi, som jag tidigare påpekat, hamna i den situationen att vi i äldre bebyggelse, t. ex. i gamla stadskärnor, över huvud taget inte inom överskådlig tid fick någon konkurrens i nyproduktionen. Det ligger ett konkurrenselement i att byggandet sker i olika företagsformer, och jag tror att det elementet är bra.

Jag hoppas att jag får tolka herr Ulanders ord så, att om ett stort kommunalt företag får en betydande marktilldelning, så får vi också konkurrens i själva byggandet. Och får vi den konkurrensen i byggandet, så tycker jag att det är bra.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Herr Danell tog upp frågan om mera rättvisa lånegränser, och där vill jag bara understryka vad han sade. Det är rimligt att försöka åstadkomma rättvisare lånegränser och därmed mera likvärdiga konkurrensvillkor mellan enskilda och allmännyttiga företag. I den frågan finns det heller ingen anledning att anklaga moderata samlingspartiet för brist på konsekvens. Det är en linje som man där har drivit ganska länge, låt vara att det finns inslag i den som jag inte helt gillar. Det är dock min förhoppning – som jag hoppas delas av herr Danell – att den trägna kampen för mera rättvisa lånegränser så småningom skall ge utdelning.

Däremot kan jag inte berömma moderata samlingspartiet för konsekvens i konkurrensfrågorna. Det är nämligen så, herr Danell, att om moderata samlingspartiets linje i dessa frågor hade segrat, så hade fallet Enskededalen kunnat se ut precis som det nu gör, dvs. det hade inte funnits någon skyldighet alls för Stockholms kommun att föreskriva konkurrens eller att tillämpa någon annan markfördelningsprincip än den som man nu har tillämpat. Det står nämligen så här på s. 11 i moderata samlingspartiets motion 1902 år 1974:

”Moderata samlingspartiet föreslår därför att kommuner som beträf-

*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

fande produktionen av bostäder på egen mark fullt ut tillämpar den fria konkurrensens regler också skall kunna föreskriva att enskilda markägare och producenter vid bostadsbyggande på större områden skall som villkor för statslån underkasta sig samma konkurrens.”

Nu är det så i Stockholm och i många andra kommuner att huvudparten av marken är kommunal. Jag tror att det kommunala markinnehavet i Stockholm ligger på 82 eller 83 %. Om den principen hade gällt kunde Stockholms kommun alltså med socialdemokratisk och kommunistisk majoritet ha sagt: Vi har inget intresse av att tillämpa konkurrens på det här stora sjöket av mark i Stockholm, och det pris som vi då får betala är att inte heller kräva av de enskilda att de skall tillämpa någon konkurrens för sin mark.

Från bostadskonsumentens synpunkt är detta som sagt inte någon bra linje. Vår linje har varit konsekvent från början, att konkurrens i byggande och förvaltning skall tillämpas på all mark alldeles oberoende av vem som äger marken. Det måste vara den riktiga linjen.

Sedan satte herr Ulander upp ett oförstående ansikte och frågade: Vad är det i det beslut som mina partivänner har fattat som strider mot riksdagens beslut? Ja, jag skall inte själv sätta betyg på min pedagogiska talang, men jag trodde möjligen jag hade klargjort det i mitt förra anförande. Det är så att det finns ingen lagstiftning som hindrar Stockholms kommun eller, som i detta fall, den socialdemokratiska och kommunistiska majoriteten i fastighetsnämnden att besluta att Svenska Bostäder ensamt skall få bygga hus i Enskededalen. Men det finns allmänna riktlinjer, formulerade av herr Ulanders partivän bostadsministern, vilka säger att kommunerna vid markfördelningen visserligen skall hävda de allmännyttiga och kooperativa företagens intressen, ha en dominerande ställning på bostadsmarknaden och vara prisledande. Men, säger man i samma direktiv, det är viktigt för konkurrensen att ägande och förvaltning sker i olika företagsformer. Och det är viktigt att byggherrens skicklighet och kunnande skall avgöra vid fördelningen av mark.

Dessa riktlinjer är helt oförenliga med det beslut som herr Ulander nyss försvarade från talarstolen. Det beslutet går nämligen ut på att man inte alls skall se till att det finns olika företagsformer i den framtida bostadsförvaltningen i Stockholms kommun. Det skall bara finnas två slags företagsformer, allmännyttiga och kooperativa. De enskilda skall uteslutas. Därmed går herr Ulanders ståndpunkt givetvis också tvärt emot kravet att byggherrens skicklighet skall avgöra om han skall få sig tilldelad mark eller inte. Har man uteslutit hela den enskilda sektorn, så har man också uteslutit möjligheterna att pröva dessa företags skicklighet.

Jag tror att herr Ulander får byta stil i den här debatten. Försvara varför ni tycker att man skall bryta mot de av riksdagen uttalade riktlinjerna! Men säg inte en gång till att den monopolistiska bostadspolitik som ni i Stockholms stadshus vill föra skulle vara i linje med riksdagens beslut, för det är den inte.

Herr ULANDER (s):

Herr talman! Det blev mycket på en gång – jag har tre talare att bemöta på den korta tid jag har till mitt förfogande.

Herr Strömberg sade att jag tog upp andra saker än vad som hade diskuterats när jag angav hur många procent av bostadsfastigheterna i innerstaden som ägs av olika kategorier. Jag kan fortsätta att anföra siffror. När det gäller ytterstaden äger stat och kommun 2,1 % av bostadsfastigheterna, allmännyttiga företag 42,8 % och enskilda personer och företag 39 %.

Detta kan också vara ett svar till herr Ullsten som talade om monopolistiska tendenser. Herr Ullsten vet lika väl som jag att den byggbara marken i Stockholms kommun är ytterst liten. Skall man få någon chans att rätta till proportionerna måste man fördela den nu tillgängliga marken till de allmännyttiga företagen.

Jag finner det något svårförståeligt att man här diskuterar byggandet i Enskededalen. Det har inte fattats något som helst beslut i den frågan. Men jag vill säga att jag tror att de som deltar i de resonemang som förs i den frågan är ett offer för sin egen filosofi. När privatbyggarna tidigare köpt mark har de gjort det därför att de vill bebygga marken. I detta fall har kommunen lagt ut markreservationer för att kunna äga och förvalta marken. Och varför man har gjort så framgår klart av de siffror som jag här har anfört. Jag vet mig inte i någon större debatt ha hört någon representant för folkpartiet eller moderaterna använda bröstoner och säga att det är farligt för konkurrensen när byggherrarna har köpt mark för att bebygga den. I det här fallet är det som sagt inte avgjort, men sedan jag de senaste dagarna har hört de uttalanden som gjorts av ordföranden i Svenska Bostäder tror jag att herrarna kan vara relativt lugna när det gäller själva uppförandet av husen. Det är emellertid inte det som är det intressanta, i varje fall inte för mig, utan det är förvaltningsdelen som är den intressanta.

Herr bostadsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag noterade att herr Danell flydde över till en diskussion om lånevillkoren. Den debatten är inte föremål för någon interpellation, och vi får väl ta den diskussionen om en sådan interpellation kommer fram. Jag kan väl förstå att herr Danell inte vill diskutera markvillkoren, för där företräder moderata samlingspartiet en linje som innebär att man vill fortsätta att ge de stora privata företagen monopol genom att äga marken och därmed förhindra all konkurrens. Det är ju den faktiska sanningen av den linje som moderata samlingspartiet företräder bakom allt vackert tal om konkurrens. Man är *för* att dessa företag skall fortsätta att genom markinnehav skaffa sig monopol på det fortsatta byggandet. Vill herr Danell förneka att detta är det praktiska resultatet? Jag kan räkna upp företag efter företag som hittills har arbetat efter de linjerna och skulle utnyttja moderata samlingspartiets linje till att fortsätta att driva en sådan företagspolitik. Varför har annars Byggnadsentreprenör-

Fredagen den
28 februari 1975

*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

föreningen gått till storms mot markvillkoren?

I fråga om betygsättningen så är det en väsentlig skillnad mellan att sätta betyg på herr Danell, som är närvarande i kammaren – då tycker jag att det är både riktigt och befogat om man med att sätta betyg menar att granska och nagelfara ståndpunkter – och sätta betyg på kommunalpolitikerna i Stockholms stadshus. De skall sätta betyg på varandra, tycker jag, och det har de möjligheter att göra genom sin debatt i stads- huset. Det är denna lilla skillnad som är principiellt viktig men som herr Danell inte tog hänsyn till i sitt inlägg.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag hade inte för avsikt att blanda mig i den här interpellationsdebatten. Det var närmast herr Danells inlägg som gjorde att jag ändå begärde ordet för att anföra några synpunkter på vad som har sagts.

Herr Danell har givit sin beskrivning av innehållet i den proposition som vi behandlade här strax före jul och som tog upp frågorna om bl. a. kommunernas marktilldelning. Han har givit en karakteristik på vänsterpartiet kommunisternas inställning till innehållet i propositionen som jag inte tycker skall få stå oemotsagd.

Man har enligt min uppfattning fel när man hävdar att det beslut som Stockholms fastighetsnämnd fattat i fråga om Enskededalen – i realiteten är det ju det beslutet man diskuterar – skulle stå i strid med riksdagens nyligen fattade bostadspolitiska beslut, som bl. a. när det gäller reglerna för kommunernas markfördelning sägs syfta till ökad konkurrens och effektivitet i byggandet. Det finns ingen sådan brist på överensstämmelse mellan dessa båda ställningstaganden som det har hävdats. Det är tvärtom så att besluten står i överensstämmelse med varandra.

När det gäller frågan om byggkonkurrensutredningens resonemang och det kommunala markvillkoret menar jag att det är lätt att tyda propositionens uttalade syften och det riksdagsbeslut som togs i december. Det handlar om att ge de bostadsföretag som arbetar enligt självkostnadsprincipen ett dominerande inflytande på bostadsmarknaden. Målsättningen anges vara att bygga bostäder av hög kvalitet till lägsta möjliga kostnad och att i olika avseenden stärka bostadskonsumenternas ställning.

Man kan givetvis rikta berättigad kritik mot att regering och riksdag inte gått längre i dessa avseenden, framför allt när det gäller åtgärder för att över huvud taget avlägsna profitinslagen på bygg- och hyresmarknaden. Men det är den ena sidan av saken. Den andra är det som ligger i botten på den här diskussionen. Det oroande i detta sammanhang tycker jag inte är det ställningstagande som fastighetsnämnden i Stockholm har gjort beträffande Enskededalen utan det är att kapitalintressen ofta både äger marken och behärskar alla led av materialtillverkning och byggande. Det är utifrån detta förhållande som propositionen, som jag har uppfattat det, efterlyser ökad konkurrens och anbudsgivning.

Låt mig för resten i anslutning härtill och till vad bostadsministern sade i sitt senaste inlägg redogöra för hur det kan vara. Jag skall göra det mot bakgrund av ett ärende som nu ligger hos näringsfrihetsombudsmannen efter en anmälan mot s. k. konkurrensbegränsande samverkan mellan sex stora byggnadsentreprenörföretag. Stockholms fastighetskontor har beskrivit det på detta sätt:

”De sex entreprenörföretagen har genom avtal etablerat en samverkan som uppenbarligen syftar till att föra beställaren bakom ljuset, då anbud avges i former som skall ge sken av fri konkurrens medan denna i praktiken satts ur spel genom avtalen.”

Så var det med den fria konkurrensen!

Ingen inbillar sig naturligtvis att Svenska Bostäder kan bygga avsevärt billigare än vad privata byggare i gynnsamma fall gör. Ty att kunna bygga till självkostnadspris är i realiteten inte möjligt i det kapitalistiska samhället. Så länge vi har byggämnesmonopol, högräntepolitik och finansieringsformer som i huvudsak dikteras av storfinansen tvingas även kommunala bostadsföretag att i stort sett bygga på kapitalets villkor. Men det blir med kommunalt egenregibyggnad åtminstone något profitmoment mindre och hyresgästerna har därmed också rätt att vänta att bostadskostnaden skall bli jämförelsevis lägre.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Herr Ulander försöker nu rättfärdiga sin ståndpunkt att man i denna kommun – och jag antar att han gärna utsträcker sin princip att gälla andra kommuner också – skall gå in för att ge all kvarvarande mark till allmännyttiga och kooperativa byggnadsföretag med att ägarstrukturen f. n. är till dessas nackdel. Detta skall man rätta till genom att i fortsättningen bara ge de företagsformerna byggherreuppdrag. Vad man då bör ha klart för sig är att riksdagens beslut avsåg att åstadkomma konkurrens i nyproduktion och i sanering. Det vi diskuterar när vi talar om Enskededalen, som vi har tagit till utgångspunkt för denna principdebatt om konkurrensfrågorna, gäller nyproduktion. I den här kommunen – och jag tror att det gäller de flesta – förekommer nyproduktionen väsentligen i städernas ytterområden, medan saneringen är koncentrerad till städernas innerområden. Hur förhåller det sig då med ägarstrukturen i Stockholms ytterområden? Är det där så att fördelningen mellan å ena sidan enskilda företag och å andra sidan allmännyttiga och kooperativa företag är sådan att det motiverar att man i fortsättningen bara ger de allmännyttiga och kooperativa företagen byggherreuppdrag och ingenting åt de enskilda? Nej, inte alls! Enligt siffror som jag hämtar ur en artikel som Stockholms fastighetsborgarråd John-Olof Persson skrivit svarar enskilda personer och enskilda företag för knappt 40 % av fastighetsbeståndet i ytterstadsområdena, där den nyproduktion vi nu diskuterar skall äga rum, medan 60 %, alltså en övervägande del, ligger på andra företagsformer.

Som jag sade i mitt förra inlägg har jag ingenting att invända mot

Fredagen den
28 februari 1975

*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

riksdagens intentioner att allmännyttan skall ha en dominerande ställning. Jag är också här i hög grad intresserad av att den kooperativa sektorn blir större än vad den f. n. är. Men jag har också ett intresse av att det byggs i konkurrens mellan olika företagsformer. Då är det mycket svårt att åberopa den nuvarande ägarstrukturen för den linje som herr Ulander driver. Motsatsen borde med det resonemanget vara fallet. Jag tycker emellertid att det resonemanget över huvud taget är ointressant. Det viktiga är att man i den produktion som skall äga rum i framtiden får konkurrens både i själva byggprocessen och i fastighetsförvaltningen. Som herr Strömberg i Botkyrka påpekade blir förvaltningskostnaderna alltmer intressanta, eftersom dessa nu tenderar att bli större än kapitalkostnaderna, dvs. de kostnader som väsentligen härrör ur byggprocessen.

Sedan säger herr Ulander att man inte har fattat några beslut om vem som skall bygga husen i Enskededalen – det har bara fattats beslut om vem som skall äga husen. Det är riktigt, och det påpekade jag också. Men när jag ändå tillät mig kritisera ledande socialdemokrater i Stockholm även när det gäller konkurrensen i bygget, så skedde det med utgångspunkt bl. a. i ett uttalande i Dagens Nyheter den 25 februari där ordföranden i Svenska Bostäder, dvs. samma borgarråd som jag nyss åberopade i ett annat sammanhang, säger att man kan tänka sig att *en del* av området lämnas ut för anbuds konkurrens. Det säger man nu när kritiken mot beslutet i marktilldelningsfrågan börjat komma. Det verkar vara – som någon uttryckte det i en artikel – en Canossavandring. Men ännu har denna Canossavandring bara kommit så långt att man säger att *en del* av området skall lämnas ut till anbuds konkurrens. Varför, herr Ulander, bara en del? Varför skall konkurrensen inte gälla allt byggande i Enskededalen?

Herr DANELL (m):

Herr talman! Herr bostadsministern ondgjorde sig över att jag tog upp en sak som inte berörts i interpellationen. Men jag bara exemplifierade med ett område där regeringen inte alls var intresserad av att skapa rättvisa, nämligen i fråga om lånevillkoren.

Vad beträffar det som i dag ligger oss något närmare – markvillkoret – vill jag bara säga att vår kritik grundar sig på uppfattningen att ett stort kommunalt markinnehav, som kommer att stå skattebetalarna dyrt, knappast kan åstadkomma några större förändringar i konsumenternas boendekostnader. Det är en uppfattning som vi inte är alldeles ensamma om, även om bostadsministern försöker framställa det så. Så här sade exempelvis en debattdeltagare den 11 december i riksdagen: "Men lika litet som det omfattande markinnehav som kommunerna redan nu svarar för har utgjort någon garanti för effektiv konkurrens, lika litet tror jag att markvillkoret kommer att betyda, om inte samtidigt konkurrensreglerna får en strikt tillämpning." Det var herr Ullsten i folkpartiet som sade det, och flera andra har framfört liknande synpunkter. Markvillkoret

Fredagen den
28 februari 1975

*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

är nog inte något som med hull och hår har accepterats av alla oavsett partitillhörighet utom moderaterna.

Visst tycker vi att kommuner skall köpa mark. Själv är jag aktiv i en kommunal fastighetsnämnd där vi köper in mark i olika sammanhang just för att kunna göra stora och bra småhusområden där vi skall kunna pressa priserna. Men då är det fråga om en rullande markplanering och inte om att lägga under sig mycket mark som blir dyrbar i längden.

Beträffande konkurrens i byggandet, varför inte citera vad partisekretären i moderata samlingspartiet skrev i Expressen för ett tag sedan just när herr Carlssons och herr Ullstens argument framfördes av en redaktör där i olika turer. Han skrev helt enkelt att vi anser att fullständig anbuds konkurrens skall tillämpas för samtliga större bostadsprojekt utan några undantagsmöjligheter och oavsett vem som äger marken. Detta skulle gälla även för kommunerna vid produktion på deras egen mark. Svårare än så är det faktiskt inte.

Det citat som jag började mitt anförande med för en timme sedan utgick just från det förhållandet att det är orätt att lägga en stor möjlighet i ett företags knä att bygga stora projekt alldeles efter eget huvud. Om det finns tidigare exempel på att sådana möjligheter legat hos enskilda byggare är det lika fel att de nu, efter socialdemokraternas beslut, förs över till en ny kategori byggare. Detta främjar på inget sätt bostadskonsumenterna.

Jag skulle vilja avsluta med att säga att det nys citerade borgarrådet i Stockholm i en tidningsintervju har sagt att han med företagsledning och de anställdas organisationer skall diskutera om inte en del av byggandet på Enskededalen kan upphandlas i konkurrens. Vad är det för sätt att politikerna nu, när det genom riksdagsbeslut har skapats så många styrinstrument, skall lämna ifrån sig byggandet av 1 500 bostäder till ett enskilt företags styrelse? Detta måste vara orimligt, och jag har bett att bostadsministern skulle kommentera detta faktum och den allmänna uppfattning som är spridd i alla tidningar och i folkmun när man i dag diskuterar Enskededalen. Att det tidigare har varit dominans i ägandet och är det fortfarande åt det enskilda hållet i Stockholm kan inte vara ett skäl till att all produktion framöver skall domineras av den andra delen, som tidigare befann sig på efterkälken. Det gynnar på intet sätt hyresgästerna.

Till sist ytterligare ett konstaterande som jag också tidigare har gjort, nämligen: Kan det verkligen vara på det viset att situationen i ägarstrukturen i Stockholm och riksdagens beslut, som jag nämnde i ett citat från en av handlingarna i fastighetsnämnden i Stockholm, skall förutsätta att den mark som kommunen disponerar även framdeles i princip förbehålls den allmännyttiga och kooperativa sektorn? Är detta, herr bostadsminister, en korrekt uppföljning av det riksdagsbeslut som vi fattade i höstas eller är det inte det – bortsett från att de som har skrivit det är partivänner till bostadsministern?

Fredagen den
28 februari 1975

*Om principerna för
kommunernas
marktilldelning vid
stora bostadsbygg-
nadsföretag*

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! Herr Ulander driver den tesen att på grund av att det föreligger en viss ägandestruktur i Stockholm där de allmännyttiga och kooperativa företagen har en mycket liten och de privata en mycket stor andel, skall man nu vid markfördelning ge så mycket som möjligt till de allmännyttiga och kooperativa företagen. Låt oss anta att det vore så och att man skulle driva denna tes. Hur är det då om man går utanför Stockholms kommun och ser på förorterna, t. ex. min kommun Botkyrka och många andra förortskommuner? Jo, där har allmännyttiga och kooperativa företag ett klart dominerande inflytande på grund av att byggnationen där har skett under senare år. Enligt herr Ulanders tes skulle vi alltså utan att bry oss om konkurrensen uppenbarligen överlämna allsammans till privata företag därför att vi då skulle skapa något slags jämvikt. Skulle så ske i Botkyrka kommun, kommer i varje fall jag att protestera.

Och ännu märkligare är herr Ulanders tes mot den bakgrunden att det i Stockholms kommun finns väldigt litet mark kvar att bebygga. De stora markområdena i regionen finns ute i förortskommunerna. Detta är ett sätt att helt enkelt ta bort konkurrensen och det kan få mycket beklagliga följder. Jag vill inte vara med om ett sådant resonemang, och jag tror inte att herr Ulander heller skulle se med glädje att en sådan situation uppkom.

Sedan säger herr Ulander – och det säger socialdemokratiska debattörer ganska ofta – att man inte från borgerligt håll, då räknas naturligtvis även folkpartiet in, protesterar om privata företag skaffar sig monopol på mark. Jag tar i alla fall inte åt mig, herr Ulander, för jag har vid ett flertal tillfällen under årens lopp både i tidningar och här i kammaren – det senare så sent som förra året i samband med en debatt om expropriationslagen – talat om hur tokigt det kan gå när en kommun saknar ekonomiska resurser att köpa mark. Vi har i Botkyrka ett exempel på detta i samband med Fittjaaffären. Åtminstone folkpartiet har protesterat när det gått för snett.

Herr ULANDER (s):

Herr talman! Vi har hamnat i en diskussion som i och för sig skulle kunna ses som en fortsättning på debatterna i Stadshuset i Stockholm. Men låt oss gå en runda till.

Både herr Ullsten och herr Strömberg i Botkyrka tar upp de siffror som jag lagt fram i debatten. Det är siffror som visar att de privata företagen innehar en avsevärd del av lägenheterna. Visst måste konkurrensen komma in i vägningen av problemet. Hur skall det kunna bli kommunalt monopol när enskilda personer och företag har över 80 % av lägenheterna i innerstaden och över 40 % i ytterstaden. Detta är definitivt konkurrens i förvaltningshänseende.

Sedan är det litet osäkert vad man resonerar om när man talar om konkurrens, för diskussionen upptar både byggandet och förvaltningen.

Byggandet har ju inte ett dugg med detta att göra. De byggnadsföretag som uttalat sig i pressdebatten har helt enkelt, i likhet med herr Strömberg i Botkyrka, fallit offer för en felaktig information. Meningen med de reservationer som vi har gjort i Stockholm både till Familjebostäder och till de övriga kommunala bolagen är naturligtvis att de går ut i anbuds konkurrensen när det gäller bostäderna. Det kanske skall påpekas i sammanhanget att den konkurrens som sker i bostadsbyggandet rör sig, oavsett om det är ett kommunalt ägt företag eller ett privat, om ca 15 % av de totala kostnaderna. De andra procenten är upphandlingar som alltid görs i konkurrens.

Herr Ullsten frågar mig varför inte hela utan bara en del av Enske- dedalen enligt en tidningsartikel inte upphandlas i konkurrens. Jag tänker inte fortsätta den här diskussionen, jag vill först se det beslut som fattas av styrelsen för Svenska Bostäder. Även om den här diskussionen kan vara intressant måste vi konstatera att interpellationen var en fråga om lagligheten i det sätt, på vilket fastighetsnämnden i Stockholm har handlat. Svaret från bostadsministern tyder på att den socialdemokratiska majoriteten i Stockholms stadshus står stark i denna diskussion.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Motion

Nr 1830 till trafikutskottet

§ 5 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 37.

§ 6 Anmälades och bordlades

Propositioner

Nr 9 om reformering av högskoleutbildningen m. m.

Nr 24 om viss försöksverksamhet inom lärarutbildningen m. m.

Nr 39 med förslag till lag om rätt för sammanslutningar av studerande eller anställda att utse ledamöter i styrelse eller annat organ vid läroanstalt för högre utbildning

§ 7 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

Nr 2 angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets förvaltning under år 1974

Nr 3 med anledning av framställningen 1975:10 från riksdagens förvaltningsstyrelse angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1974/75 i vad avser anslag under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Nr 4 med anledning av framställning i propositionen 1975:1 om anslag under justitiedepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1975/76 till partistöd

- Nr 5 med anledning av framställning i propositionen 1975:1 om anslag under justitiedepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1975/76 till vissa kostnader i anledning av allmänna val
- Nr 6 med anledning av till utskottet hänvisade framställningar i propositionen 1975:1 om anslag för budgetåret 1975/76 under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Skatteutskottets betänkanden

- Nr 2 med anledning av motioner om maximigränsen för avdrag för underhåll av barn, m. m.
- Nr 3 med anledning av motioner om vissa tullfrågor
- Nr 4 med anledning av propositionen 1975:1 i vad avser vissa anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1975/76

Justitieukskottets betänkanden

- Nr 2 med anledning av propositionen 1974:189 med förslag till lag om ändring i lagen (1966:664) med vissa bestämmelser om immunitet och privilegier
- Nr 3 med anledning av propositionen 1975:2 med förslag om tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1974/75 såvitt avser justitiedepartementets verksamhetsområde
- Nr 4 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till rätts hjälp m. m. jämte motioner
- Nr 5 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till åklagarväsendet

Lagutskottets betänkanden

- Nr 2 med anledning av motion om en ny företagsform för mindre och medelstora företag
- Nr 3 med anledning av motion om vidareutbildning av överförmyndare
- Nr 4 med anledning av motion om granskningsmyndighet för boutredningsmannaarvode m. m.

Försvarsutskottets betänkanden

- Nr 1 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller beredskapsbudget för totalförsvaret
- Nr 2 med anledning av propositionen 1975:2 med förslag om tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1974/75 såvitt gäller försvarsdepartementets verksamhetsområde
- Nr 3 med anledning av förslag i propositionen 1975:1 om förbättrade värnpliktsförmåner jämte motion
- Nr 4 med anledning av motion om åtgärder mot stöld av vapen m. m. från militära förråd
- Nr 5 med anledning av motion om översyn av utbildningsanvisningarna rörande behandling av krigsfångar

Nr 6 med anledning av motion om grundutbildning m. m. för värnpliktiga med handräckningstjänstgöring

Nr 28

Fredagen den
28 februari 1975

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

Nr 1 med anledning av propositionen 1975:1 i vad avser vissa anslag för budgetåret 1975/76 till allmän försäkring jämte motioner

*Anmälan av
interpellationer*

Nr 2 i anledning av motioner om allmän begravningsförsäkring och obligatorisk grupplivförsäkring

Nr 3 med anledning av motion om representation för handikappörelsen i försäkringskassornas pensionsdelegationer

Kulturutskottets betänkande

Nr 2 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag för budgetåret 1975/76 till stöd till idrotten jämte motioner

Utbildningsutskottets betänkanden

Nr 2 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till utbildningsdepartementet samt till utbildning inom kulturområdet m. m. jämte motion

Nr 3 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m. jämte motioner

Näringsutskottets betänkande

Nr 7 med anledning av motion om tillstånd för politiska organisationer att anordna lotteri

Civilutskottets betänkande

Nr 2 med anledning av motioner om länsrätterna, m. m.

§ 8 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 28 februari

Nr 38 av herr *Burenstam Linder* (m) till herr industriministern om planerna på samarbete mellan NJA och Kruppkoncernen i fråga om ett valsverk i Luleå:

I ett interpellationssvar den 27 februari bekräftade industriministern att NJA med regeringens medgivande bedriver preliminära utredningar med Kruppkoncernen om att göra en gemensam stor valsverksinvestering. Industriministern gav dock i denna debatt ingen inblick i hur regeringen ur olika synpunkter betraktar en sådan omfattande utvidgning av Stålverk 80.

En fråga som man måste ställa sig, men som industriministern den 27 februari ej kommenterade, är hur Norrbottens inland, t. ex. Tornedalen, skulle drabbas av ett ytterligare sug till Luleå, Sveriges snabbast expanderande område. Ej heller berörde industriministern hur det kan komma sig att man i debatten om Stålverk 80 inte sagt något om tankarna på att utvidga projektet med ett stort valsverk, trots att dessa tankar uppenbarligen aktualiserats redan dessförinnan.

En ytterligare fråga som industriministern ej berörde var hur det kan komma sig att staten nu kan tänka sig att samarbeta med Krupp, när näringsutskottets majoritet och riksdagen så sent som i maj 1974 med eftertryck förkastade principen att NJA för att minska finansieringsproblemen och administrativa svårigheter skulle samarbeta med ett eller flera svenska företag vid utbyggnaden av Stålverk 80. Ett sådant samarbete hade föreslagits av moderata samlingspartiet.

Ej heller hade industriministern någon synpunkt på i vad mån det kan anses möjligt att i nuvarande ansträngda läge binda administrativ kapacitet i utredningar om ytterligare utbyggnader utöver Stålverk 80.

Ej heller förklarade industriministern hur finansieringen av ytterligare investeringar skall gå till, när finansieringssvårigheterna för redan nu beslutade investeringar inom Stålverk 80 ser ut att öka. Genom fortsatta förluster har NJA svårigheter att självfinansiera Stålverk 80 i den utsträckning som förutsatts. Därtill kommer att man från säkra källor hört att Stålverk 80 kommer att bli avsevärt dyrare än vad regeringen sade så sent som i maj förra året.

Mot denna bakgrund anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr industriministern få ställa följande fråga:

Vill industriministern redogöra för planerna på att bygga ett stort valsverk i samarbete mellan NJA och Krupp?

Nr 39 av fru *Kristensson* (m) till herr justitieministern om reformplaner på kriminalvårdens område:

Av uttalanden i massmedia att döma har justitieministern klargjort att vi enligt hans mening inte skall behöva räkna med mer än 500 à 700 intagna på kriminalvårdsanstalt vid 1980-talets början. Eftersom riksdagen saknar annan information om detta för vår kriminalpolitik revolutionerande förslag än de knapphändiga uppgifter som framgått av massmedia hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr justitieministern ställa följande frågor:

1. Vad innebär mer preciserat justitieministerns reformplaner på kriminalvårdens område?

2. Hur är dessa planer förenliga med de av riksdagen nyligen beslutade riktlinjerna för anstaltsbyggandet inom kriminalvården och med vårt nuvarande påföljdssystem?